

the first two years of life. The first year of life is the most critical period for the development of the brain.

The second year of life is the most critical period for the development of the brain.

The third year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fourth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fifth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The sixth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The seventh year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eighth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The ninth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The tenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eleventh year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twelfth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The thirteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fourteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fifteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The sixteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The seventeenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eighteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The nineteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twentieth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-first year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-second year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-third year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-fourth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-fifth year of life is the most critical period for the development of the brain.

BENJAMIN CONSTANT • **Adolphe**

Adolphe

Bu çevirinin yayın hakkı Sâmih Tiryakiođlu'nun temsilcisi
Telif Hakları ONK Ajans Ltd. Őti.'den devralınmıŐtır.

İletiŐim Yayınları 2537 • İletiŐim Klasikleri 112

ISBN-13: 978-975-05-2273-4

© 2017 İletiŐim Yayıncılık A. Ő.

1. BASKI 2017, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR GüneŐ Akkor, Barış Özkul, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ William Powell Prith, "ÂŐıklar Sandalyesi", 1877

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Hatice Okur

BASKI Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İŐ Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletiŐim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletiŐim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

BENJAMIN CONSTANT

Adolphe

Adolphe

ÇEVİREN *Sâmih Tiryakiođlu*

ÇEVİRENİN VE BARIŞ ÖZKUL'UN ÖNSÖZLERİ
VE PAUL BOURGET'NİN SONSÖZÜYLE

HENRI-BENJAMIN CONSTANT DE REBECQUE (1767-1830), İsviçre'nin Lozan kentinde dünyaya geldi. Annesinin doğumdan kısa süre sonra ölmesinin ardından, Hollanda ordusunda subaylık yapan babası Baron Juste de Constant, oğlunu ikinci eşi olacak metresi Marianne Mangin'e, akrabaları ve özel öğretmenlere emanet etti. Constant, Oxford Üniversitesi'nde kısa bir dönem okuduktan sonra Erlangen ve Edinburgh üniversitelerinde öğrenim gördü; İskoçya'dayken aydınlanma dönemi düşünürleriyle tanıştı. İngiliz yazını, tüm eserlerinde hissedilir bir etki bırakmıştır. 1788'den itibaren Brunswick Dükü'nün sarayında hizmet eden Constant, sarayda nedimelik yapan Wilhelmina von Cramm ile kısa süreli bir evlilik yaptı. 1794 yılında Paris'in en önde gelen düşünürlerinin geldiği Paris salonlarından birinin sahibi yazar Germaine de Staël ile tanıştı ve sırlıklam aşık oldu. Fransız Devrimi'nin terör günlerinde Robespierre'in idamından sonra Constant, ılımlı cumhuriyetçileri destekledi. Constant, Napoléon'un 1799'daki darbesinden sonra bir süre tribünde hizmet etmiş, Napoléon'a muhalefeti yüzünden görevden alınmıştır. *Principes de politique* (Siyaset İlkeleri, 1806) kitabını yazdığı sırada Madam de Staël ile arası bozulmuş ve Paris'te tanıştığı Charlotte von Hardenberg ile fırtınalı bir aşk yaşamaya başlamıştır. Charlotte ile 1808 yılında evlenen Constant, Almanya'da çeviriler yaptığı ve *Cécile* romanını yazdığı (ölümünden yıllar sonra yayımlandı) üretken birkaç yıldan sonra Napoléon'un iktidarının zayıflamasıyla Fransa'ya ve siyasete dönme kararı aldı. Otoriter rejimleri sertçe eleştirdiği *De l'esprit de conquête et d'usurpation* (Fetih ve Gasp Üzerine, 1814) isimli risalesinin ardından Bourbon hanedanı iktidara geldi, bu süreçte Constant *Principes de politique* kitabının kısaltılmış bir halini yayımladı. Constant, Napoléon'un Elba Adası'ndan kaçmasından sonra kısa süreli iktidar döneminde danışman olarak görev yaptığı için itibarını zedelemiştir. Waterloo Muharebesi'nden sonra Fransa'yı terk eden Constant, önce Brüksel'e, sonra Londra'ya gitti, buradayken *Adolphe* romanını (1816) yayımladı. Constant, 1819 yılında meclise seçildikten sonra Paris'e döndü ve muhalefetteki liberallerin önemli bir sesi oldu; bir yandan da siyaset üzerine gazete yazıları yazdı. Sağlığının kötüleşmesine rağmen din üzerine çalışmalarını bitirdi ve yayımladı. Constant 8 Aralık 1830'da Paris'te hayata gözlerini yumdu; 12 Aralık günü düzenlenen resmî törene yüz bini aşkın insan katıldı. Cenaze alayında tabutunu taşıyan gençler Constant'ın naaşını Panthéon'a götürmek istedilerse de buna izin verilmedi; Constant'ın buraya gömülmesi için mecliste yapılan girişimler de sonuçsuz kaldı. Constant, bugün Paris'teki Père-Lachaise mezarlığında gömülmüştür.

İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER	7
KRONOLOJİ	15
ÖNSÖZ	
BENJAMİN CONSTANT:	
DEVİRİM ÇAĞININ LİBERAL YAZARI / BARIŞ ÖZKUL	23
ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ / SÂMİH TIRYAKIOĞLU	35

Adolphe

SONSÖZ / PAUL BOURGET	151
------------------------------------	-----

ADOLPHE;

ANECDOTE

TROUVÉE DANS LES PAPIERS D'UN INCONNU,

ET PUBLIÉE

PAR

M. BENJAMIN DE CONSTANT.

LONDRES:

CHEZ COLBURN, LIBRAIRE.

PARIS:

CHEZ TRÖTTEL ET WURZ,
1816.

Recd of his Majesty's ship Woodcock, in the Bay of
TO THE EDITOR OF THE COURIER.
SIR,—Various papers have given the public to understand that the short novel of "Adolphe" contains circumstances personal to me and to individuals really existing. I think it my duty to disclaim any such unwarrantable interpretation. I should have thought it foolish in me to describe myself, and surely the very judgment I passed upon the hero of that anecdote, ought to have secured me from that suspicion; for none can take pleasure in praising gratitude; but the accusation of vanity, weakness, and inferiority is much more serious. It would fix on my character a stain I can never submit to. Neither Elkanah, nor Adolphe's father, nor the Count de B——, have any resemblance to any person I have ever known. Not only my friends, but my acquaintance are sacred to me.
Sincerely, your humble, obedient servant,
I am, Sir,
B. DE CONSTANT.
June 29d, 1816.

BENJAMIN CONSTANT

ADOLPHE

Illustrations en Couleurs

PAR

SERGE DE SOLOMOK

PARIS

LIBRAIRIE DES AMATEURS

A. FERROUD. — F. FERROUD, SUCCESEUR
127, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 127

1913

- *Adolphe*'ün 1816'da Londra ve Paris'te yapılan ilk baskısının ve 1913'te yapılan çizimli baskısının kapakları.
- Benjamin Constant'ın *Adolphe*'te kendi hayatını anlattığına dair yapılan yorumlara cevap vermek için gazetelere gönderdiği açıklama.

Serge de Solomko'nun *Adolphe* için yaptığı çizimler:

I

Yirmi iki yaşımdayken Göttingen Üniversite'sinde tahsilimi bitirmiştım. ** elektörünün bakanı olan babam, Avrupa'nın belli başlı memleketlerini dolaşmamı istiyordu. Sonra da beni yanına aldırarak idare etmekte olduğu dairede bir iş verecek ve günün birinde kendisinin yerine geçebilecek şekilde hazırlayıp yetiştirecekti. Çok haylazca bir hayat sürmüştüm ama oldukça sebatlı bir çalışma sayesinde birtakım başarılar elde etmiştim. Bu başarılar bana arkadaşlarım arasında seçkin bir yer sağlamış, babamda da benden yana galiba fazlaca aşırı umutlar uyandırmıştı.

Babam, beslediği bu umutlar yüzünden, birçok kabahatlerimi hoş görmüş, bu kabahatler yüzünden güçlüklerle karşılaşmama hiçbir zaman gönlü razı olmamıştı. Bu bakımdan da her istediğimi yapmış; hatta arzuladığım her şeyi daha ben istemeden o vermişti.

Fakat ne yazık ki babamın bana karşı olan tutumu şefkatli olmaktan çok, asilce, cömertçe idi. Kendisine minnet ve saygı borçlu olduğumu çok iyi anlıyordum. Fakat aramızda güven namına hiçbir şey var olmamıştı. Babamın halinde, be-

nim mizacıma pek uygun düşmeyen, alaycı bir taraf vardı. Onun için ben de kendimi, insanın benliğini gündelik ve alışılmış çevrenin dışına atan ve etrafındaki her şeye karşı küçümseme duygusu uyandıran birtakım ateşli ve fevri duygulara kaptırırıyordum. Babamda benim her yaptığımı gözetleyip denetleyen bir insan değil de, soğuk ve alaycı bir tavırla inceleyen bir müşahit hali vardı: Önce acıma bir eda ile gülümsüyor, sonra konuşmayı sabırsızlıkla sona erdiriyor. On sekiz yaşına gelinceye kadar babamla bir saat süren bir konuşma yaptığımı hiç hatırlamıyorum. Mektupları sevgi doluydu. Bunlarda bana akıllı ve duygulu bir insana yaraşacak birtakım öğütler veriyordu. Fakat birbirimizle karşı karşıya gelir gelmez onda bir tutukluk, bir çekingenlik başlıyor; sebebini anlayamadığım bu tutukluk üzerimde acı bir tepki yaratıyordu. Utangaçlık insanın içinde yer eden öyle bir acıdır ki, en ileri yaşımıza kadar peşimizi bırakmaz; en derin duyguları bile içimize atmamıza sebep olur; dilimizi tutuklaştırıp ne söyleyeceğimizi bilemez hale getirir ve sonunda da bizi ya meramımızı müphem sözlerle anlatmaya, ya da –duygularımızı anlatamadığımız için hissettiğimiz acıdan ötürü bu duygulardan öç almak istiyormuşuz gibi– alaycı bir şekilde konuşmaya zorlar. Ben babamın, kendi oğluna karşı bile utangaç olduğunu bilmiyordum. Çok zaman o benden, boş yere birtakım sevgi gösterileri bekliyor, fakat kendisinin soğuk tavırları yüzünden ben böyle davranamadıkça, yanımdan gözleri yaşlı olarak ayrılıyor ve başkalarına da benim kendisini sevmediğimi yana yakıla anlatıyordu.

Onun karşısında duymakta olduğum tutukluk, ahlâkım üzerinde büyük bir etki yaptı. Ben de onun kadar utangaçtım ama daha genç olduğum için tabii daha da haşarıydım. Duyduğum her hissi içime atmaya, her işimi tek başıma düşünüp tek başıma gerçekleştirmeye; başkalarının bana verdikleri öğütleri, gösterdikleri ilgiyi, yaptıkları yardımı, hat-

ta yanımda birisinin bulunuşunu bile bir sıkıntı ve bir engel saymaya başladım. Zihnimi kurcalayan şeylerden hiç söz açmamayı huy edindim. Başkalarıyla konuşmayı sıkıcı bir iş saydım. Konuşmaları kendim için yorucu olmaktan çıkarmak üzere bunları artsız aralıksız bir alay haline soktum. Bu hal bana, asıl düşüncelerimi gizlemek imkânını veriyordu. Bu sebepten kendimi bırakmaz, içimi dökmez hale geldim ki arkadaşlarım bugün bile bana bu yüzden takaza ederler. Yine bu yüzden, bende hiçbir zaman ciddi konuşmamak gibi bir alışkanlık da yer etti ki bunu yenmekte daima güçlük çektim. Aynı zamanda bu hal bende şiddetli bir bağımsızlık arzusu; etrafımı saran bağlara karşı bir çeşit katlanamazlık ve yeni bağlar edinmeye karşı da yenilmez bir korku uyardırdı. Ancak yapayalnız olduğum zamanlar kendimi rahat hissediyordum. Hatta şimdi bile bu ruh halinin üzerimde öyle bir etkisi var ki, en önemsiz durumlarda yahut iki şıktan birini seçmem gereken hallerde bile insanlar beni heyecanlandırıyorlar ve onlar karşısında benim tabii olarak yaptığım ilk hareket, rahat düşünebilmek için onlardan kaçmak oluyor. Bununla beraber, böyle bir ahlâkın tabii sonucu olması gereken o derin bencillikten bende hiç eser yoktu: Yalnız kendime karşı ilgi duymakla beraber, kendi benliğime karşı zayıf bir ilgi duyuyordum. Yüreğimin derinliklerinde, kendimin de farkında olmadığım bir hassaslık ihtiyacı taşımaktaydım. Fakat bu ihtiyaç beni hiç tatmin etmediği için, zaman zaman merakımı uyandıran konulardan beni gittikçe uzaklaştırıyordu. Bu hiçbir şeye aldırılmazlık duygusu, ölüm düşüncesiyle daha da kuvvetlenmişti. Bu düşünce bende daha çok genç yaşta yer etmişti ve insanların bu düşünceyi neden bu kadar kolaylıkla bilmezlikten geldiklerini bir türlü anlayamadım. On yedi yaşımdayken yaşlı bir kadının ölümünü görmüştüm. Bu kadının dikkati çeken, acayip fikirleri vardı. Bunlar benim kendi düşünce tarzımı da, geli-

tirmeye başlamıştı. Başka birçokları gibi, bu kadın da gençliğinin başlangıcında insanlar arasına karışmaya, onlarla konuşup görüşmeye başlamıştı ama onları henüz yakından tanımıyordu. Bu işe büyük bir ruh kuvveti ve gerçekten kudretli birtakım melekeler, hassalarla başlamıştı. Yine birçokları gibi bu kadın birtakım yapmacık, fakat gerekli icaplara boyun eğemediği için umutlarının boşa çıktığına; gençliğinin zevksiz, neşesiz bir şekilde geçip gittiğine şahit olmuştu. Sonunda ihtiyarlık gelip yakasına yapışmıştı ama onu yine dize getirememişti. Bu kadın bizim topraklarımıza yakın bir şatoda yalnız başına ömür sürüyordu. Hayatından memnun değildi. Tek yardımcısı kendi kafası, kendi düşünceleri idi ve her şeyi kendi ölçülerine vurarak tahlil ediyordu. Bir yıla yakın bir müddet, bitmez tükenmez konuşmalarımız sırasında hayatı bütün görünüşleriyle gözden geçirmiş ve ölümlü her zaman her şeyin sonu saymıştık. Onunla ölümden bu kadar çok bahsettikten sonra da, ölümün onu gözlerimin önünde yere serdiğine şahit olmuşum.

Bu olay benliğimi kader hakkında kararsız duygular ve hiç peşimi bırakmayan müphem birtakım hayallerle doldürmüştü. Daha çok insan ömrünün kısalığından bahseden şairleri okur olmuşum. Hiçbir amacın, hiçbir zahmete değmediği düşüncesindeydim. Fakat bu duygunun tam yaşım ilerlemeye başladıkça hafifleyişi de epey acayip bir şeydir. Bunun sebebi neydi acaba? Umudun şüpheli bir şey oluşundan ve insanın hayatında umut denen şey kaybolunca bu hayatın daha ciddi, fakat daha müspet bir hal alışından mı? Yoksa, –tıpkı bulutlar dağılınca kaya doruklarının ufukta daha iyi belli oluşları gibi– hayaller kaybolup gidince hayatın daha gerçek gibi görünüşünden mi?

Göttingen'den ayrılınca küçük D** kasabasına gittim. Bu küçük şehir, bir prensin başkentiydi ve o da, Alman prenslerinin çoğu gibi, ufacık bir ülkeyi tatlılıkla idare ediyor; oraya

gelip yerleşen aydın insanları koruyor; herkesin düşüncelerini tam bir serbestlik içinde söylemesini sağlıyordu. Fakat eski bir geleneğe uyarak yalnız kendi sarayının mensuplarıyla konuştuğundan, etrafında bu yüzden daha ziyade manasız ve değersiz insanların toplanmasına yol açıyordu. Ben bu sarayda yeknesaklığın ve teşrifatın çemberini kıran her yabancıyı uyandırması tabii olan merakla karşılandım. Birkaç ay müddetle, dikkatimi çelebilecek hiçbir şey görmedim. Bana karşı gösterilen nezaketten ötürü minnet duyuyordum. Fakat bazen utangaçlığım bu nezaketten faydalanmama imkân vermiyor; bazen de amaçsız bir çırpınıştan ileri gelen yorgunluk, beni de davet ettikleri saçma birtakım eğlencelere, yalnızlığı tercih etmeme sebep oluyordu. Kimseye karşı hınç duyduğum yoktu ama pek az kimse bende ilgi uyandırıyor. Gelgelelim, insanlar kendilerine aldırılmazlık gösterilince bundan alınırlar. Bu aldırılmazlığın sebebini kötücüllükte veya yapmacık merakında ararlar da başkalarının kendileriyle canları sıkılacağını bir türlü anlamazlar. Bazen can sıkıntımı alt etmeye çalışıyor, hiç konuşmadan oturuyordum. Bu konuşmazlığımı da kibirlilik anlamına çekenler oluyordu. Başka seferler hiç konuşmadan durmak yüzünden kendim de yoruluyor, birtakım şakalar yapıyordum. Fakat kafam bu şekilde harekete geçince bazen ölçüyü kaçırdığım da oluyordu. Bir ay içinde dikkat etmiş olduğum ne kadar gülünç şey varsa bunları bir gün içinde ortaya döküveriyordum. Benim birdenbire ve elimde olmaksızın böyle içimi döküverişime şahit olanlar tabii bundan memnun kalmıyorlardı ve hakları da vardı. Çünkü o anda içimde yer eden, güven duygusu değil de sadece konuşmak arzusuydu. Düşüncelerimi ilk olarak geliştirmiş olan kadınla yaptığım konuşmalar esnasında her türlü alelade fikirlere, her türlü keskin hükümlere karşı yenilmez bir nefret duygusu edinmiştim. Onun için, değersiz bir kimsenin ahlâk, gelenek veya

dinle ilgili itiraz götürmez, yerli köklü birtakım prensipler hakkında ahlâkî, geleneği ve dini aşağı yukarı aynı ölçülere vurarak yaptığı uzun konuşmaları duyunca, onun sözlerinin aksini söylemek arzusu ile çırpınıyordum. Fakat bu arzuyu, onun düşüncelerinin aksini beslediğim için değil de bu kadar sağlam, bu kadar ağır bir inanç karşısında çileden çıktığım için duyuyordum. Zaten ne olduğunu iyice tayin edemediğim bir içgüdü de bana, hiçbir kayıt tanımayan ve hiçbir nüans taşımayan bu gibi bayağı, alelade gerçeklerden kaçınmamı söyleyip duruyordu. Budala insanlar, ahlâk anlayışları kendi fiil ve hareketleriyle çatışmasın, kendilerini her noktada serbest bıraksın diye, bu anlayışlarını sık, tok ve bölünmez bir külçe haline sokarlar.

Takındığım bu tavır yüzünden kısa zamanda hafif, alaycı ve hain bir insan olarak tanındım. Acı sözlerim, kin dolu bir ruhun belirtileri; şakalarım, en saygıdeğer şeylere yapılmış tecavüzler olarak görüldü. Benim şüphe ile karşılayıp reddettiğim prensipleri yine bana karşı kullanmak, kendileriyle alay etmek hatasını işlediğim kimselerin pek kolayına geliyordu. Kendim de istemeksizin her birini öbürüne karşı gülünç duruma soktuğum için, sonunda hepsi bana karşı birleştiler. Onların gülünç taraflarını ortaya koymakla, bana söylemiş oldukları bir sırrı açığa vurmuş oluyordum sanki. Kendilerini bana oldukları gibi göstermekle, güya benden susacağım, hiç konuşmayacağım hakkında bir vaat almıştılar. Halbuki ben hiç de böyle tutulması güç bir vaatte bulunduğum düşüncesinde değildim. Onlar benliklerini enine boyuna ortaya dökmekten zevk duymuşlardı ya, ben de onları gözetleyip tasvir etmekten zevk alıyordum. Onların hainlik, kalleşlik dedikleri bu şey bana çok masum, çok meşru bir ölçüm gibi görünüyordu.

Burada kendimi haklı göstermek istemiyorum. Ancak tecrübesiz, toy bir insanın başvuracağı böyle havai ve kolay bir

usulden ben, çoktan beri vazgeçmiş bulunuyorum. Yalnız şunu söylemek istiyorum: –ama kendim için değil de başkaları için; çünkü ben artık uzun zamandan beri kalabalıktan uzak yaşamaktayım– ilgi, calilik, gurur ve korku gibi şeylerin etkisi altında görmeye alıştığımız insan denen o yaratığa alışmak da lazımdır. Bu kadar sahte, bu kadar gayri tabii bir toplum karşısında insanın ilk gençliğinde duyduğu hayret, böyle bir insanın haince birtakım düşüncelerden ziyade, yapmacıksız bir kalbe sahip olduğunu gösterir. Zaten bu toplumun bu gibi duygular karşısında korkması da yersizdir: Üzerimize öylesine ağır basar ve için için yaptığı etkiler o kadar kuvvetli olur ki sonunda bizi de o aynı evrensel kalıba uygun hale getirivermekte gecikmez. O zaman sadece, eskiden duymuş olduğumuz hayrete bakıp da şaşarız. Hani insan çok kalabalık bir tiyatro salonuna girdiği zaman önce tıkanır gibi olur da sonradan rahat rahat soluk almaya başlar ya: Biz de girdiğimiz yeni kalıptan memnun, yaşar gideriz.

Bu genel kuralın dışında kalmış birkaç kişi varsa demek ki onlar, benliklerinde gizli bir duygu çatışması saklıyorlardır. Gülünç şeylerin çoğunda kötülüğün parmağı olduğunu sezmektedirler. Artık bu gibi şeylerle alay etmezler. Çünkü alay etmenin yerini, hor görme almıştır. Hor görme ise sessiz sedasız bir şeydir.

Onun için etrafımdaki toplulukta da huyumdan, ahlâkımdan yana belli belirsiz bir kaygı yer etmeye başladı. Bunların bende kusur olarak gördükleri hiçbir hal yoktu. Hatta tersine olarak, bende cömert ve vefalı taraflar bulunduğunu da inkâr edemiyorlardı. Fakat benim, ahlâksız ve güvenilmez bir kimse olduğum ileri sürülüyordu: Bunlar çok yerinde olarak bulunmuş iki deyimdir ki, insana bilmediği birtakım şeyleri ima yoluyla söylemek ve uzaktan uzağa olsun anlatmak imkânını verir.